

Kompetence zasebnovarnostnega osebja za zavarovanje kraja dejanja – pogled varnostnih menedžerjev

Boštjan Slak¹, Sara Trstenjak²

Zasebnovarnostno osebje se lahko zaradi značilnosti svojega dela velikokrat prvo sreča s kaznivimi dejanji, njihovimi kraji in seveda tudi storilci. Pri tem se od njega zahteva, da bo s strokovnim ravnanjem poskrbelo za morebitno prijetje storilca oziroma, če to ni mogoče, ustrezno prijavo dejanja in zavarovanje kraja dejanja. Prispevek raziskuje slednje. Z anketnim vprašalnikom smo varnostne menedžerje povprašali o samoevalvaciji kompetenc varnostnega osebja pri zavarovanju kraja dejanja in o tem, kako varnostno osebje dojema svojo vlogo pri preiskovanju kaznivih dejanj. Varnostni menedžerji ocenjujejo vlogo varnostnega osebja na začetku preiskovanja kaznivih dejanj kot potencialno pomembno. Zavedajo se pomembnosti ustreznega zavarovanja kraja dejanja, pri čemer precej pozitivno ocenjujejo kompetence varnostnega osebja glede znanja o zavarovanju kraja dejanja. Spodbudno je, da izražajo potrebo po nadaljnjem izobraževanju. Iz raziskovanja tematike izhaja tudi, da bi bilo treba spodbuditi raziskovanje ustreznosti zavarovanja kraja dejanja in opravljenega ogleda. V primeru, da je prvo zavarovanje opravilo varnostno osebje, bi temu lahko koristilo, če bi policija podala povratne informacije o (ne)kakovosti zavarovanja in morebitna priporočila za prihodnje delo.

Ključne besede: zavarovanje kraja dejanja, varnostno osebje, kompetence

UDK: 351.746.2+343.98

1 Uvod

V času pluralizacije policijske dejavnosti (Johnston, 1992; Newburn in Reiner, 2012), ki je prisotna tudi v Sloveniji (Meško, Lobnikar, Jere in Sotlar, 2013; Modic, Lobnikar in Dvojmoč, 2014) in pri kateri vedno več varnostnih nalog opravljajo zasebnovarnostne družbe in občinske redarske službe, lahko domnevamo, da se vedno več zaposlenih v tovrstnih subjektih srečuje s situacijami, ki so nastale kot posledica kaznivega dejanja. Med njimi je tudi varnostno osebje,³ zaposleno v poslovnih subjektih, ki ponujajo zasebnovarnostne storitve. Dolžnost varnostnih subjektov je, da ob zaznavi kaznivega dejanja o tem obvestijo policijo, ki je primarno odgovorna za

preiskavo. Tako varnostno osebje vstopa v obvezno delovno sodelovanje s policijo. Če po eni strani v Sloveniji vlada veliko zaupanje v policijo (Lobnikar, Prisljan in Modic, 2016), je po drugi strani opazno, da poklic varnostnika na splošno ni pretirano cenjen oziroma je tudi precej stigmatiziran (Lofstrand, Loftus in Loader, 2016) in celo izhod v sili (Makše in Čas, 2009). Več avtorjev (Meško, Nalla in Sotlar, 2005; Rojs, 2013; Sotlar, 2007; Sotlar in Meško, 2009; Vavpotič in Čas, 2014) je z različnih vidikov raziskovalo kompleksen odnos med varnostniki in policijo. Nas zanima odnos v primeru zavarovanja kraja dejanja oziroma ravnanje varnostnega osebja na kraju (kaznivega) dejanja⁴ ter dojemanje vloge (zasebno)varnostnega osebja v procesu preiskovanja kaznivega dejanja. Ustrezno zavarovanje in subsekventno strokovno opravljen ogled kraja dejanja sta gotovo dva izmed najpomembnejših ukrepov kriminalističnega preiskovanja (Gardner in Bevel, 2009; Maver

¹ Boštjan Slak, magister varstvoslovja in asistent na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru, Slovenija. E-pošta: bostjan.slak@fvv.uni-mb.si

² Sara Trstenjak, magistrica varstvoslovja in učiteljica strokovno-teoretičnih predmetov ter vodja strokovnega aktivna v izobraževalnem programu Tehnik varovanja na Šolskem Centru Ljubljana, Slovenija. E-pošta: sara.trstenjak@sclj.si

³ Varnostno osebje je krovni termin, ki ga po 5. členu Zakona o zasebnem varovanju (ZZasV-1, 2011) uporabljamo za osebje: varnostnik čuvaj, varnostnik, varnostnik nadzornik, operater VNC, varnostnik telesni stražar, varnostni menedžer, varnostni tehnik in pooblaščen inženir varnostnih sistemov.

⁴ Pojavljajo se različne terminološke diskusije o poimenovanju oziroma definiranju *kraja (kaznivega) dejanja*. Osnovna težava je pravzaprav – in v tem se strinjamo z Gardnerjem in Bevelijem (2009) –, da lahko šele sam ogled in iz preiskave izhajajoče ugotovitve potrdijo, da gre za kaznivo dejanje. Vsekakor pa lahko že od začetka govorimo, da gre za *kraj*, ki ima nekakšno preiskovalno signifikantnost, torej lahko vedno govorimo o kraju dejanja, ne moremo pa vedno govoriti o kraju kaznivega dejanja (saj je nekaj lahko le posledica naključnega dogodka, nesreče ipd.) (Dvoršek, 2003).

et al., 2004). Oba ukrepa sta lahko zaradi pomanjkljive (ali neustrezne) seznanitve varnostnega osebja (pa tudi preostalih preiskovalcev) s prvinami kriminalističnega preiskovanja tudi oškodovana v svoji hevristični in dokazni vrednosti.

2 Varnostno osebje in kriminalistično preiskovanje

Zaradi značilnosti dela zasebnovarnostnega osebja obstaja verjetnost, da se to prvi svojem delu velikokrat prvo sreča s kaznivimi dejanji, njihovimi kraji in seveda tudi storilci. Zaradi vse pogostejše prisotnosti v stanovanjskih sosestah, stalne prisotnosti v nekaterih poslovnih objektih in tam, kjer so alarmne naprave povezane z varnostnonadzornimi centri zasebnovarnostnih podjetij, obstaja možnost, da so prav ti delavci prvi na kraju dejanja oziroma tisti, ki obvestijo policijo o zaznanem delinkventnem vedenju (Nalla, Madan in Meško, 2009).⁵ Tako zasebnovarnostno osebje vstopa v situacije, pri katerih lahko s svojim vedenjem in (ne)znanjem vpliva na (ne)uspešnost preiskavnosti različnih kaznivih dejanj (Dvoršek, 1998). Delo varnostnika je lahko že samo po sebi stresno (Mikuš, 1998), stopnja stresa pa se lahko poveča, še posebno, če se varnostnik znajde v situaciji, ko z lastnimi čutili zaznava izvajanje kaznivega dejanja, saj se pričakuje, da bo storilca *in flagranti* tudi zadržal.⁶ Zato je izredno pomembno, da dobro pozna svoje zakonske pravice in dolžnosti ter primerno ukrepa.

Ena izmed glavnih nalog varnostnika je varovati ljudi in premoženje (ZZasV-1, 2011), pri čemer mora za varnost drugih deloma zanemariti skrb za lastno varnost. V tem pogledu je njegova naloga podobno večplastna (Gardner in Bevel, 2009) kot policistova, čigar glavna naloga je prav tako varovanje življenja in premoženja. Zasebnovarnostno osebje se pri svojem delu srečuje tudi z različnimi pravnimi situacijami

(Bele, 1997, 1998) oziroma bi se v njih znašlo tudi, če svojega dela ne bi opravljalo (Bele, 1997). Oseba, ki opravlja poklic varnostnika, se v nekaterih primerih lahko znajde v situaciji, v kateri bodo sočasno delovali njeni preživetveni nagoni, premlevanje o zavezujočih nalogah, ki jih ima kot varnostnik, in pravnih posledicah njihovega (ne)izpolnjevanja ter dejavniki, izhajajoči iz poklicne pripadnosti.⁷ Ob vsem tem mora pri svojem ravnanju slediti dobri praksi in ustreznemu postopkovnemu protokolu.

Zasebnovarnostno osebje mora v skladu z ZZasV-1 (2011) policijo obvestiti v primeru uporabe nekaterih ukrepov⁸ oziroma takrat, ko je oseba pri uporabi ukrepa poškodovana tako, da potrebuje medicinsko pomoč, ali če je bil v nasprotju z določbami zakona (ZZasV-1, 2011: 57. člen) uporabljen službeni pes.

Prav tako jo obvesti tudi takrat, ko zazna kaznivo dejanje med delom na terenu, ali takrat, ko ga na kraj dejanja kot varnostnika interventa pošlje varnostnonadzorni center. Varnostnik mora prepoznati okoliščine, ki nakazujejo kaznivo dejanje, npr. rop, tatvino, napad, poškodovanje tuje stvari ipd., za katero mora podati kazensko ovadbo, ali okoliščine, ki kažejo le na prekrške (prometni prekršek, nedostojno vedenje na javnem mestu ipd.). S slednjimi sicer naj ne bi imel opravka, razen kadar je s takim vedenjem kršen red varovane območja. Kot navaja 58. člen ZZasV-1 (2011), mora varnostnik ob ugotovitvi, da se pripravlja, izvaja ali je bilo storjeno kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti ali na predlog oškodovanca, obvestiti policijo ter podati kazensko ovadbo. Opustitev podajanja kazenske ovadbe je resna kršitev zakonskih dolžnosti in vodi v njegovo neposredno odgovornost. Pri varnostnem osebju lahko ukrepe in naloge v zvezi s preiskovanjem in odkrivanjem kaznivih dejanj delimo na štiri pomembne sklope (Lukač, 2015):

- odkritje in prepoznavanje kaznivega dejanja ter podajanje kazenske ovadbe,
- zavarovanje kraja kaznivega dejanja in zagotovitev njegove nespremenjenosti,
- spreminjanje kraja kaznivega dejanja,
- zadržanje storilca kaznivega dejanja in nadaljnji postopki v zvezi s kaznivim dejanjem.

⁵ Zasebnovarnostno osebje pogosto varuje pomembno in kritično infrastrukturo, npr. letališča in stavbe državnih institucij, ne gre pa zanemariti, da so prisotni tudi na potencialno nevarnih območjih, kot so odlagališča odpadkov. Številnejši požari odlagališč odpadkov v letu 2017 so spodbudili debate o ekološki kriminaliteti, ki je – kot pišejo Eman, Meško, Dobovšek in Sotlar (2013) – sicer pogosto prezrta. Glede na to, da šolski programi za tehnike varovanja vsebujejo tudi vsebine o požarni varnosti (Center RS za poklicno izobraževanje, 2017; Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS, 2017), bodo verjetno v procesu izobraževanja postali še pomembnejši.

⁶ Kot navaja 51. člen ZZasV-1 (2011), takšno zadržanje lahko traja največ dve uri. Če policija v tem času ne pride, mora varnostnik zadržano osebo izpustiti. Od njega se pričakuje, da v času zadržanja ugotovi istovetnost storilca kaznivega dejanja ter si o njem in samem dejanju poskuša zapomniti čim več podrobnosti, ki bi lahko koristile policiji in preiskovalnim organom.

⁷ Smiselno je domnevati, da se kljub močnim težnjam, da oseba izbere poklic varnostnika kot izhod v sili (Makše in Čas, 2009), razvije občutek pripadnosti. To potrjujejo ugotovitve raziskav na slovenskem vzorcu varnostnikov (Meško et al., 2005). Tudi Klisura (2016) pri svojem raziskovanju ugotavlja, da nedvomno obstaja nekakšno zadovoljstvo z delom.

⁸ Gre za ukrepe zadržanja oseb, uporabo sredstev za vklepanje in vezanje ter uporabo fizične sile, plinskega razpršilca ali strelnega orožja (ZZasV-1, 2011).

Ob naznanitvi kaznivega dejanja mora navesti tudi dokaze, za katere ve, in storiti vse potrebno, da se zavarujejo in ohranijo sledovi in dokazi kaznivega dejanja ter druga dokazila, pomembna za nadaljnji kazenski postopek (Čas, 2010).⁹ S svojimi hitrimi reakcijami pogosto tvega, da bo uničil potencialne sledi na kraju dejanja. Varnostnikovi najpomembnejši nalogi ob zaznavi kaznivega dejanja sta vizualni ogled¹⁰ in ustrezno zavarovanje kraja dejanja. Slednje je izrazito kompleksno dejanje, o čemer je pisal že Gross v svojem učbeniku (Burney in Pemberton, 2013). Munda (1951: 192) je zavarovanje kraja videl kot pomembno nalogo miličnikov, v svojem učbeniku pa je svaril pred nepremišljenostjo »ljudestva na deželi«, ki se dotika predmetov v zvezi s kaznivim dejanjem. Kompleksnost zavarovanja kraja dejanja, s katerim se ukvarja policija, dobro opišejo Maver et al. (2004: 225): »Na videz dokaj jasna naloga pa vsebuje vrsto zapletenih vprašanj, npr.: kaj je kraj dejanja oz. do kod zavarovati prostor z varovalnim trakom, Policija. Kaj storiti z osebami, s predmeti, ki so (ali so bili) v tem območju? Kako hitro pomagati žrtvi, pa vendar popisati njen prvotni položaj? Katere sledi je treba hitro zavarovati, da se ne bi uničile (zaradi vremenskih, toplotnih ali drugih dejavnikov)? Kako jih zavarovati, da ne bi morebiti naredili še več škode? Kaj storiti z osebami, ki kažejo upravičen interes, da so na kraju dejanja? Itd.« Lahko se pojavi kaotično število dejavnikov in aktivnosti, ki prvim policistom na kraju onemogočajo učinkovito kontrolo in zavarovanje kraja, a njihova naloga je, da vseeno stremijo k čim večji učinkovitosti in ohranjanju integritete kraja dejanja (Gardner in Bevel, 2009). Tuje študije ugotavljajo, da tudi policisti nimajo vedno dovolj znanja oziroma izkušenj glede ukrepanja na kraju dejanja (Williams, 2004), vseeno pa imajo v primerjavi z zasebnovarnostnim osebjem več izkušenj in znanja kriminalistične stroke ter logistične podpore in zakonskih pooblastil. Zavarovanje kraja dejanja je tako lahko težka naloga za zasebnovarnostno osebo. Varnostnikovi postopki zavarovanja kraja so različni. Kraj najpogosteje zavaruje z opozorilnim trakom ter ustreznim fizičnim varovanjem; tako prepreči dostop nepooblaščenih

⁹ Rojs (2013: 31) tako opiše proces: »OKC PU oziroma dežurni PP po prejemu klica varnostnika, s katerim policijo obvesti o [okolščinah/razlogih obveščanja], od njega pridobi osebne podatke (lahko tudi številko službene izkaznice) in podatke o imetniku licence, za katerega v tem trenutku opravlja naloge. Podatke ustrezno zabeleži in na kraj pošlje policista. Ta na kraju ugotovi dejansko stanje prijavljenega dogodka in izvede ukrepe iz 148. člena ZKP ter ustrezne ukrepe iz ZZasV-1. Seveda je pomembno, da si tudi varnostnik skuša zapomniti čim več okoliščin, pomembnih za dokazovanje protipravnega ravnanja osebe, saj je to v interesu ZVS in policije. Kadar varnostnik osebe ni uspel identificirati oz. zadržati, si bo skušal zapomniti njen točen opis, smer in način pobega (peš, vozilo, opis vozila, registrska številka ipd.). Sodelovanje med subjektoma je torej ključno.«

¹⁰ Vizualni pregled kraja kaznivega dejanja ni preiskovalno dejanje in ga varnostnik lahko opravi.

oseb ter nadaljnje uničenje sledov kaznivega dejanja. V skrajnih primerih opravi tudi prekrivanje in prenašanje sledi ali uporabi druge načine zaščite pred uničenjem, npr. zaradi vremenskih vplivov, kot so veter, sneg ipd. Izjeme spreminjanja kraja dejanja podrobneje opredeljuje tretji odstavek 24. člena Pravilnika o izvajanju Zakona o zasebnem varovanju (2011), ki navaja:

»Varnostnik sme kraj dejanja izjemoma spremeniti:

— če je ogroženo življenje ljudi in je potrebno nuditi takojšnjo pomoč poškodovanim;

— če ne more drugače preprečiti grozeče nevarnosti;

— če ne more drugače zagotoviti varnosti cestnega prometa ali

— če ne more drugače zavarovati sledov in predmetov pred uničenjem.«

Na kraj dejanja lahko gledamo kot na nekakšen zapis nekega dogodka (Forest, 2004). Tako ga je videl tudi Hans Gross, ki mu je (seveda upravičeno) pripisoval veliko pomembnost (Burney in Pemberton, 2013). Munda (1951: 192) je sledi, ki jih najdemo na kraju in potencialno uporabimo za realne dokaze, označil kot »neme priče dogodka«. Kraj dejanja je tudi središče forenzičnega sveta in pri ogledu gre za dejanje s trajnim odtisom. Ko je po storjenem dejanju predmet na kraju dejanja premaknjen, takšnega dejanja ne moremo razveljaviti (Houck in Siegel, 2015). Gre za kompleksno in tudi za samo uspešnost preiskave odločilno aktivnost (Wyatt, 2014). Hkrati se je treba zavedati, da popolnega kraja dejanja ni, saj vedno pride do posameznih alternacij kraja in degradacij sledi, zato je nujna hitrost preiskovalcev (Forest, 2004). Kljub temu da dva kraja dejanja nista enaka (Forest, 2004), prihaja do mehaniziranega postopanja preiskovalcev, kar lahko škoduje preiskavi. Čeprav so izkušnje kriminalističnih tehnikov in kriminalistov izrazito pozitivne (Wyatt, 2014), pa pretirano zanašanje nanje pri možnosti najdbe sledov na specifičnih tipih kraja dejanja ni vedno koristno in produktivno, saj povzroča pretirano rutiniranost v odločanju (Forest, 2004; Gardner in Bevel, 2009; Maver, 1981; Maver et al., 2004; Wyatt, 2014). Podobno je z odzivanjem varnostnega osebja, še posebno varnostnikov, ki opravljajo intervencije. Rutinirano, neodgovorno in malomarno pristopanje k intervencijam ali sprožitvam alarma je problematično. Nasprotno pa je rutiniran, ampak taktično natreniran pristop samovarovalen in tudi ustrezno strokoven. Navsezadnje varnostnik, ki opravlja intervencijo, ne more vedeti, ali je sprožitev alarma nenačrtna, naključna situacija ali pri storilcih načrtovan test odzivnosti varnostne službe. Večkratno proženje alarma je namreč lahko namen storilcev, da povzročijo nekakšno izgubo občutljivosti varnostnega osebja. Z načrtnim pogostim proženjem alarma okrepijo hevristično odločanje pri varnostnem osebju. Posledično so odzivi osebja na ponovno proženje alarma pasivnejši, saj domneva,

da gre le za ponoven, nepomemben alarmni signal. Pri tem moramo upoštevati, da tako varnostne službe kot nekatere policijske organizacije (Johnston, 1992) zaračunavajo pogosto odzivanje na lažne alarme, kar ponovno vpliva na hevrstičke odločanja v primeru utemeljenega odziva. Policija ne vodi podatkov, kolikokrat je zasebnovarnostna oseba zavarovala kraj dejanja oziroma prijavila kaznivo dejanje, toda iz kronik, ki jih v svojih revijah objavljajo nekatere varnostne službe, je razvidno, da gre za precej pogoste situacije (Kronika, 2017a, 2017b; Kronika tromesečja, 2015, 2016, 2017). Postavlja se vprašanje, ali je bilo ravnanje varnostnega osebja v danih situacijah ustrezno. Lahko bi trdili, da bi se idealna kakovost zavarovanja kraja dejanja izražala v primeru, da so sledovi s kraja vodili k uspešni preiskaniosti kaznivega dejanja in v primeru odkritja storilca tudi k njegovi obsodbi. Toda obsodilna sodba ni nujno posledica najdenih sledi na kraju dejanja. Kot piše V. Verdel Kokolj (2015: 93), »je še v tako preprostih primerih zaslišana vsaj ena priča« (z izjemo neposrednih obtožb, ko so materialni dokazi dovolj jasni). Razvidno je, da sodišča sodbe opirajo na osebne dokaze kljub njihovi vprašljivi zanesljivosti.¹¹ Po drugi strani pa so pri nekaterih oblikah kaznivih dejanj, npr. spolnih zlorabah otrok, materialni dokazi težko dosegljivi (Frangč in Maver, 2013).

Prav tako je obsodilna sodba le zahteva po retributivni pravici, medtem ko naj bi bil primarni namen kriminalistične preiskave najti resnico (Bryant, 2010). Koliko jo je (če sploh) mogoče najti? Kaj sploh je resnica? (Maver, 1981) V okviru tega gre za hevrstični vidik preiskovanja, saj preiskovalci poskušajo pojasniti »realen pojav«, pri katerem imajo »rezultati spoznavno vrednost, ne pa tudi dokazne« (Dvoršek, 2003: 22). Če to povežemo s kontekstom prispevka, gre torej za že prej omenjeno presojo, ali je neki kraj dejanja hkrati kraj kaznivega dejanja, oziroma ugotovitev, ali »gre za sum kaznivega dejanja ali morda le za nesrečni dogodek ali naravni pojav« (Dvoršek, 2003: 22). Pri upoštevanju števila obsodb kot merilo uspešnosti preiskovanja (oziroma zavarovanja kraja in subsekventnega ogleda) moramo upoštevati tudi pravna izhodišča, ki lahko vplivajo na potek sodnega procesa neodvisno od (ne)kakovosti zavarovanih sledi (npr. kršenje ustavne pravice, ki privede do ustavitve postopkov). V tem smislu se pravna varstva postavijo pred iskanje resnice, saj ga nekako ustavijo. Prav tako je (ustrezno) zavarovanje kraja šele prvi izmed številnih korakov ustreznega ogleda kraja dejanja, ki je gotovo eno izmed najkompleksnejših kriminalističnih opra-

vil (Forest, 2004). Tovrstna kompleksnost je odražena tudi v preprostejših ogledih (npr. ogled kraja dejanja pri vlomih), ki so obenem najštevilnejši (Smith, Baber, Hunter in Butler, 2008). Ogled je tudi psihično obremenjujoče opravilo (Pavšič Mrevlje, 2013; Sollie, Kop in Euwema, 2017), ki lahko povzroči posttravmatske stresne motnje (PTSM) (Pavšič Mrevlje, 2013).¹² Varnostno osebje navadno ne vstopa v tako intenzivne in stresne interakcije (obravnava trupel, žrtev kaznivih dejanj) kot kriminalisti in kriminalistični tehniki, vseeno pa je lahko prisotno na obrobju tovrstnih situacij.

3 Raziskava

Ob peti obletnici novega Zakona o zasebnem varovanju (ZZasV-1, 2011) smo želeli pregledati stanje regulative zasebnega varovanja, izobraževanja varnostnega osebja ter sodelovanja med policijo in varnostnim osebjem. Na portalu Ika smo izdelali obsežen spletni vprašalnik (96 spremenljivk v 26 vprašanjih, na katera je bilo mogoče odgovarjati z uporabo Likertove lestvice z izbiro kategoričnih odgovorov ter vnosnega polja za odprti tip vprašanja). Vprašalnik je bil sestavljen na podlagi pregleda literature in glede na izpostavljene težave, ki se pojavljajo v praksi. Zajemal je šest sklopov:

1. značilnosti družbe, v kateri anketirani menedžerji delujejo, in vprašanja o njihovi delovni dobi,
2. poznavanje in uporaba ukrepov,
3. regulativa pri zasebnem varovanju,
4. sodelovanje s policijo,
5. zavarovanje kraja dejanja ter
6. izobraževanje in usposabljanje varnostnega osebja.

Vprašalnik je bil poslan v pregled osebi, ki dela na področju varnosti že vrsto let, poučuje zasebnovarnostne vsebine in je kot varnostni menedžer vodja varnostne družbe. Popravili smo ga v skladu z njegovimi predlogi in komentarji.

Spletni naslov do vprašalnika smo poslali na e-naslove poslovnih subjektov, ki se ukvarjajo z zasebnim varovanjem. Poslan je bil na 194 e-naslovov, ki so bili pridobljeni iz javnih evidenc, naših osebnih evidenc in z učinkom t. i. snežne kepe. V spremnem besedilu smo zapisali, da je vprašalnik namenjen varnostnim menedžerjem, saj imajo nam zanimiv nabor izkušenj. Po ZZasV-1 (2011) je varnostni menedžer oseba, ki izpolnjuje tako splošne kot posebne pogoje (ZZasV-1, 2011: 32.–33. člen) za pridobitev službene izkaznice ter je pri imetniku licence ali izvajalcu internega varovanja odgovorna za

¹¹ Raziskovalci (Magnussen, Melinder, Stridbeck in Raja, 2010; Wise, Pawlenko, Safer in Meyer, 2009) ugotavljajo, da sodniki in preostali udeleženci kazenskega pregona ne poznajo težav (npr. popačenje spomina, težave s priklicem, menjave virov informacij in zanesljivost spomina), ki vplivajo na pričevanja (Magnussen et al., 2010). Vprašljive pa so tudi zasliševalske taktike preiskovalcev (Kassin, Kuckucka, Lawson in DeCarlo, 2017).

¹² T. Pavšič Mrevlje (2013) na podlagi svoje raziskave ugotavlja, da je pri nekaterih slovenskih kriminalističnih tehnikih sicer prisotna simptomatika PTSM, toda ta ne presega alarmantnih (kliničnih) meja in ne vpliva na kakovost njihovega dela.

zakonitost, strokovnost in učinkovitost varovanja (ZZasV-1, 2011: 5. člen, 23. točka). Naloge varnostnega menedžerja lahko opravljajo tisti, ki imajo najmanj višjo strokovno izobrazbo ter tri leta delovnih izkušenj oziroma najmanj visoko strokovno izobrazbo in pet let delovnih izkušenj na vodilnih ali vodstvenih delih. Število varnostnih menedžerjev v Sloveniji ni javen podatek in nam ga Ministrstvo za notranje zadeve tudi na zaprosilo ni razkrilo.

Varnostni menedžerji imajo, poleg lastnih izkušenj, zaradi komunikacije s svojimi podrejenimi vpogled v njihovo vsakodnevno delo, zaradi komunikacije z nadrejenimi pa tudi menedžerski vpogled. Po 15 dneh smo na e-naslove, za katere v prvem krogu pošiljanja od e-poštnih ponudkov nismo prejeli systemskega sporočila, da naslov ni več aktiven, poslali opomnik, nekatere osebe pa smo tudi osebno poklicali

in spodbudili k izpolnjevanju vprašalnika. Vprašalnik je bil aktiven od 15. marca do 15. aprila 2016. Zaznanih je bilo 124 dostopov do njega, ampak glede na algoritem portala Ika je bilo za nadaljnje analize uporabnih 54 vprašalnikov.

Pridobljeni odgovori so bili analizirani s programskimi orodji Microsoft Office – Excel in IBM SPSS Statistics. Rezultate in osnovne analize 1., 2., 3., 4. in 6. sklopa smo strnili v poseben prispevek (Trstenjak, 2017), rezultate iz 5. sklopa pa podrobneje predstavljamo v nadaljevanju.

3.1 Ugotovitve

Končni vzorec je sestavljalo 54 vprašalnikov. Značilnosti vzorca so:

Tabela 1: Značilnosti vzorca – anketirani menedžerji

		F	%
Koliko časa ste že zaposleni v zasebnem varovanju?	Do pet let	4	7,4
	Od šest do deset let	13	24,1
	Več kot deset let	36	66,7
	Ni odgovora	1	1,9
	Skupaj	54	100,0
Od tega kot varnostni menedžer ...*	... manj kot eno leto	2	3,7
	... od enega leta do pet let	20	37,0
	... od šest let do deset let	20	37,0
	... od 11 let do 15 let	4	7,4
	... od 16 let do 20 let	5	9,3
	... več kot 20 let	1	1,9
	Ni odgovora	2	3,7
	Skupaj	54	100
Za koliko varnostnega osebja ste pristojni glede njegovega zakonitega in strokovnega izvajanja ukrepov po ZZasV-1?	Od enega do pet zaposlenih	7	13,0
	Od šest do deset zaposlenih	11	20,4
	Od 11 do 20 zaposlenih	33	61,1
	Ni odgovora	3	5,6
	Skupaj	54	100,0
V katero klasifikacijo družb glede na povprečno število delavcev v poslovnem letu spada podjetje, v katerem ste zaposleni?	Mikrodružba (povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega deset)	8	14,8
	Majhna družba (povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 50)	10	18,5
	Srednja družba (povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 250)	8	14,8
	Velika družba (povprečno število delavcev v poslovnem letu presega 250)	21	38,9
	Ni odgovora	7	13,0
	Skupaj	54	100,0

		F	%
V kateri regiji delujete?	Pomurska regija	1	1,9
	Podravska regija	10	18,5
	Koroška	0	0
	Savinjska regija	3	5,6
	Zasavska regija	3	5,6
	Spodnjeposavska regija	1	1,9
	Jugovzhodna Slovenija	2	3,7
	Osrednjeslovenska regija	22	40,7
	Gorenjska regija	5	9,3
	Notranjsko-kraška regija	0	0
	Goriška regija	3	5,6
	Obalno-kraška regija	2	3,7
	Ni odgovora	2	3,7
	Skupaj	54	100,0
Na katerem območju delujete?*	Mestnem	47	51,6
	Primestnem	29	31,9
	Podeželskem	15	16,5
	Skupaj	91	100,0
V katerih organizacijskih oblikah izvajate naloge zasebnega varovanja?***	Interno varovanje	11	15,1
	Varovanje na podlagi pogodbenega razmerja	37	50,7
	Obvezno organiziranje varovanja	25	34,2
	Skupaj	73	100,0

* Anketirani so odgovarjali v polje za odprti tip vprašanj. Glede na pridobljene rezultate smo jih potem razvrstili v šest razredov.

** Anketiranci so lahko izbrali več odgovorov, saj je mogoče delovanje na več območjih.

*** Anketiranci so lahko izbrali več odgovorov, saj je mogoče delovanje v različnih oblikah. Tu se je pojavil tudi svojevrsten paradoks. Namreč, v Sloveniji je po podatkih Ministrstva za notranje zadeve (podatki so bili pridobljeni po zaprosilu) registriran samo en poslovni subjekt, ki ima registrirano interno varovanje, in glede na velikost zelo verjetno nima toliko varnostnih menedžerjev, kot je bilo označeno v anketi. Naša domneva je, da so odgovori odraz *modus operandi* njihovega dela. To pomeni, da imajo varovanje kljub temu, da ga imajo npr. urejenega samo za lastne potrebe in teh storitev ne ponujajo na trgu, registrirano pod drugačno obliko oziroma so nekateri anketiranci interno varovanje razumeli tudi kot varovanje, ki se opravlja znotraj večjih podjetij, organov, organizacij, čeprav je varnostno osebje tam na podlagi pogodbenega varovanja z varnostnim družbami. Tu gre zahvala anonimnemu recenzentu, ki je izpostavil paradoks.

Ker varnostni menedžerji v našem vzorcu vodijo več zaposlenih (prevladujejo tisti, pri katerih so pristojni za 11–20 zaposlenih), gre za obsežen nabor pridobljenih izkušenj. Toda vseeno je vzorec zajetih varnostnih menedžerjev majhen, zato rezultati niso celostno reprezentativni za Slovenijo, nakazujejo pa nekatere smernice in dojemanje.

V okviru sodelovanja s policijo nas je zanimalo, kako zaznavajo sodelovanje s policisti. Podobno kot v predhodnih raziskavah (Meško et al., 2005; Nalla et al., 2009; Rojs, 2013; Vavpotič, 2013; Vavpotič in Čas, 2014) smo tudi mi ugotovili, da imajo varnostni menedžerji dobro celostno mnenje o policistih in menijo, da jih ti spoštujejo. Toda prispel je tudi odgovor, da »policija dela proti varnostnim službam«. Ker ne gre

za prevladujoče mnenje, odgovor ni pretirano skrb vzbujajoč, kljub temu pa je tako mnenje škodljivo za razvoj in položaj zasebnega varovanja (Trstenjak, 2017).

Nadalje nas je zanimala pogostnost obveščanja policije o kaznivem dejanju in zavarovanju kraja kaznivega dejanja (tabela 2).

Tabela 2: Odgovori na vprašanje »Kako pogosto varnostniki obveščajo policijo o kaznivem dejanju in zavarovanju kraja kaznivega dejanja?«

	<i>Odgovori</i>	<i>F</i>	<i>%</i>	<i>Veljavni</i>	<i>Kumulativa</i>
1	Mesečno je le nekaj takih primerov	23	43	74	74
2	Manj kot desetkrat tedensko	2	4	6	81
3	Več kot desetkrat tedensko	2	4	6	87
4	Dnevno, vendar manj kot petkrat	4	7	13	100
5	Več kot petkrat dnevno	0	0	0	100
	Skupaj	31	57	100	

Distribucija odgovorov je razumljiva, saj le majhen delež zasebnovarnostnih subjektov svoje storitve ponuja poslovnim subjektom, ki so pogostejši oškodovanci kaznivih dejanj (npr. trgovski koncerni). To je razvidno pri podrobnejšem pregledu odgovorov, ki razkriva, da večji (glede na število zaposlenih) ko je zasebnovarnostni poslovni subjekt, večkrat je policija obveščena o zaznanem kaznivem dejanju in zavarovanju kraja

tega dejanja. Večji ko je zasebnovarnostni poslovni subjekt, večje je tudi število strank, zato obstaja večja verjetnost, da morajo večkrat obveščati policijo o zaznanem kaznivem dejanju. Nadalje nas je zanimalo, kako anketiranci doživljajo tovrstne situacije oziroma svojo vlogo pri preiskovanju kaznivih dejanj (tabela 3).

Tabela 3: Odgovori glede strinjanja s trditvami o vlogi zasebnovarnostnega osebja na kraju kaznivega dejanja

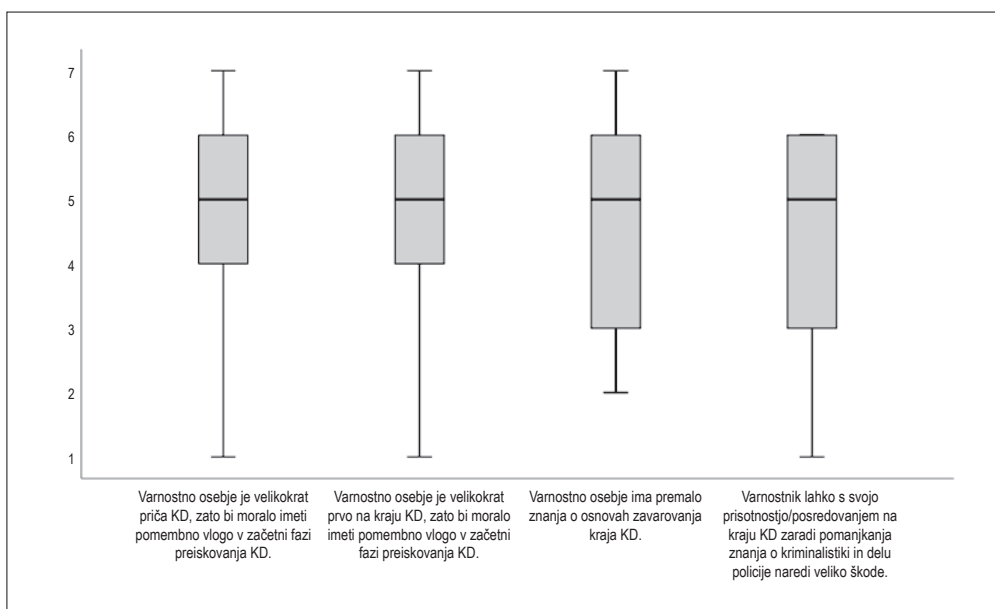
Trditve o vlogi varnostnega osebja glede preiskovanja kaznivih dejanj (KD) in zavarovanja kraja dejanja*		Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Delno se ne strinjam	Niti [se strinjam] niti [se ne strinjam]	Delno se strinjam	Se strinjam	Povsem se strinjam	Ne vem	F	M	SD
Varnostno osebje je velikokrat priča KD, zato bi moralo imeti pomembno vlogo v začetni fazi preiskovanja KD.	št.	1	3	2	6	13	10	7	0	42	5,02	1,52
	%	2	7	5	14	31	24	17	0	100		
Varnostno osebje je velikokrat prvo na kraju KD, zato bi moralo imeti pomembno vlogo v začetni fazi preiskovanja KD.	št.	2	3	2	6	12	12	5	0	42	4,88	1,6
	%	5	7	5	14	29	29	12	0	100		
Varnostno osebje ima premalo znanja o osnovah zavarovanja kraja KD.	št.	0	10	5	1	12	10	4	0	42	4,45	1,74
	%	0	24	12	2	29	24	10	0	100		
Varnostnik lahko s svojo prisotnostjo/ravnanjem na kraju KD zaradi pomanjkanja znanja o kriminalistiki in delu policije naredi veliko škode.	št.	1	8	3	2	14	11	0	1	40	4,45	1,68
	%	3	20	8	5	35	28	0	3	100		

* Anketirani so odgovore na vprašanja o strinjanju s trditvijo podali s sedemstopenjsko Likertovo lestvico v razponu od 1 – sploh se ne strinjam do 7 – povsem se strinjam. Trditve se nanašajo na različne materije, zato zanesljivosti vprašalnika (Cronbachov koeficient alfa) ne navajamo.

Visoke vrednosti standardnih odklonov kažejo veliko razpršenost odgovorov, zato velike soglasnosti med anketiranimi ni. Gre za razumljivo razpršenost, ki najverjetneje izhaja iz prej omenjenega dejstva, da ima le manjši delež anketiranih pogostejše stike s policijo zaradi sporočanja zaznave kaznivega dejanja. Ne glede na razpršenost odgovorov je vredno omeniti percepcijo varnostnih menedžerjev, da vlogo varnostnega osebja pri preiskovanju kaznivih dejanj doživljajo kot pomembno. Pri tem iz odgovorov izhaja tudi samokritična refleksija o kompetencah zavarovanja kraja dejanja. Ugotovitve iz Sotlarjeve raziskave (2007) kažejo, da zaposleni v zasebnovarnostnih podjetjih že sodelujejo tudi na področju preiskovanja kriminalitete, zato je vprašanje o kriminalističnih kompetencah smiselno.

Trditve so osrednji segment našega statističnega preverjanja, zato smo preverili tudi normalno porazdelitev. Uporabili smo statistične teste in grafični vpogled (Morgan et al., 2004). Statistični testi (test Kolmogorov-Smirnova in Shapiro-Wilkov test) sicer ne potrjujejo normalne porazdelitve, toda grafični pregledi z uporabo histogramov, Q-Q plotov in boxplota (slika 1) kažejo, da odgovori pri prvih dveh trditvah deloma sledijo normalni porazdelitvi, odgovori pri zadnjih dveh pa manj.

Podobno kažeta tudi merili asimetričnosti in sploščenosti (tabela 4), ki sta v mejah normalne distribucije, zato smo se odločili, da za nadaljnje vpogleds uporabimo parametrične teste.

Slika 1: Grafikon boxplot, ki kaže distribucijo odgovorov glede strinjanja s trditvami

Tabela 4: Asimetričnost in sploščenost pri odgovorih o strinjanju s trditvami o vlogi zasebnovarnostnega osebja na kraju kazni-vega dejanja

Trditev	n	M	Asimetričnost		Sploščenost	
			Koeficient	SD	Koeficient	SD
Varnostno osebje je velikokrat priča KD, zato bi morale imeti pomembno vlogo v začetni fazi preiskovanja KD.	42	5,02	-,78	,37	,29	,72
Varnostno osebje je velikokrat prvo na kraju KD, zato bi morale imeti pomembno vlogo v začetni fazi preiskovanja KD.	42	4,88	-,89	,37	,29	,72
Varnostno osebje ima premalo znanja o osnovah zavarovanja kraja KD.	42	4,45	-,28	,37	-1,36	,72
Varnostnik lahko s svojo prisotnostjo/posredovanjem na kraju KD zaradi pomanjkanja znanja o kriminalistiki in delu policije naredi veliko škode.	39	4,36	-,67	,38	-1,04	,74

Kako statistično značilni so odgovori, smo raziskali s pomočjo t- testa (tabela 5). Zanimalo nas je, kako močno se vprašani strinjajo s postavljenimi trditvami. Za mejno vrednost smo postavili 4,5, ker bi manjša vrednost pomenila, da

testiramo, ali se vprašani s trditvijo ne strinjajo oziroma so neodločni, nas pa zanima strinjanje s trditvijo (zato velja $H_0 = 4,5$). T-test je nakazal, da le za prvo trditev obstaja statistično značilna razlika (tabela 5).

Tabela 5: Enovzorčni t-test glede trditev o vlogi zasebnovarnostnega osebja pri zavarovanju kraja dejanja in vlogi pri preiskovanju kaznivih dejanj

Trditev	Vrednost pod $H_0 = 4,5$					
	t	Stopnje prostosti	p-vrednost (dvostranska)	Razlika med aritmetičnima sredinama	95 % interval zaupanja za razliko	
					Spodnja meja	Zgornja meja
Varnostno osebje je velikokrat priča KD, zato bi morale imeti pomembno vlogo v začetni fazi preiskovanja KD.	2,23	41	,03	,52	,05	1,00
Varnostno osebje je velikokrat prvo na kraju KD, zato bi morale imeti pomembno vlogo v začetni fazi preiskovanja KD.	1,55	41	,13	,38	-,12	,88
Varnostno osebje ima premalo znanja o osnovah zavarovanja kraja KD.	-,18	41	,86	-,05	-,59	,50
Varnostnik lahko s svojo prisotnostjo/posredovanjem na kraju KD zaradi pomanjkanja znanja o kriminalistiki in delu policije naredi veliko škode.	-,55	38	,59	-,14	-,66	,38

Sklepamo, da varnostno osebje v začetnih fazah preiskovanja kaznivih dejanj vidi svojo vlogo kot pomembno predvsem zato, ker je pogosto (prva) priča kaznivega dejanja.

Zanimala sta nas tudi sodelovanje in prenos znanja med policisti in varnostnim osebjem, zato smo postavili nekaj trditev o povratnih informacijah policije pri zavarovanju kraja dejanja. Anketirance smo zaprosili, da označijo, kako pogosto se zgodi posamezno sodelovanje (tabela 6).

postopkih. Problematične bi lahko bile skope povratne informacije (kriminalistov), ki bi varnostnemu osebju ob ustrezni analizi in usmeritvi zelo pomagale pri prihodnjih situacijah. Vsekakor je problematično tudi ustrezno podajanje in sprejemanje kritike, saj bi lahko neustrezno podana pripomba spodbudila še večjo apatijo in nesodelovanje med udeleženci.

Tudi normalno distribucijo odgovorov na ta vprašanja smo preverili z grafičnim pregledom in testoma (te-

Tabela 6: Odgovori na vprašanje »Ali je policija kdaj komentirala kakovost zavarovanja kraja dejanja?«

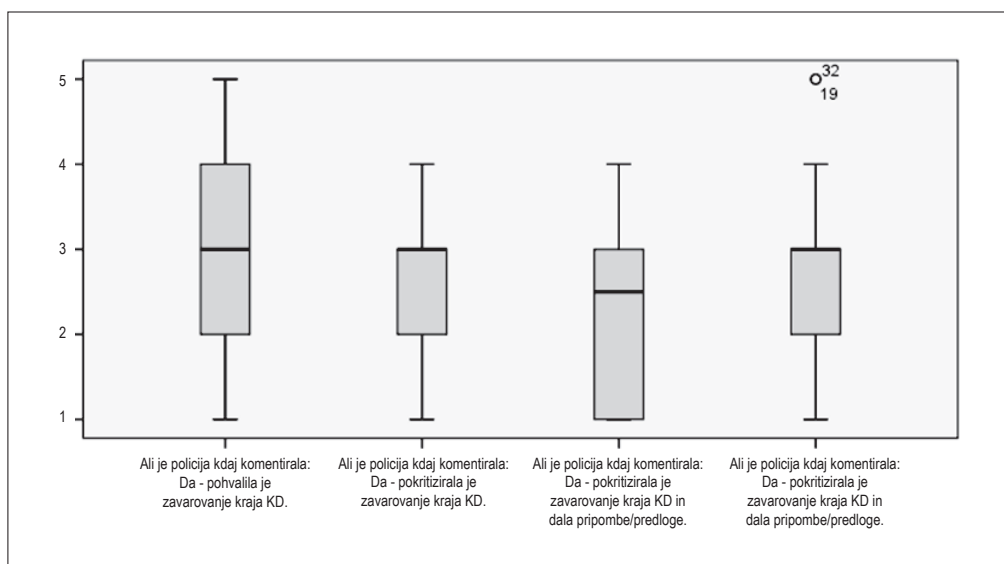
		(1) Zelo malokrat	(2) Malokrat	(3) Nevtrarno	(4) Velikokrat	(5) Zelo velikokrat	F	M	SD
Da – pohvalila je zavarovanje kraja KD.	št.	2	9	15	10	2	38	3,03	0,97
	%	5	24	39	26	5%	100		
Da – pokritizirala je zavarovanje kraja KD.	št.	8	10	17	3	0	38	2,39	0,92
	%	21	26	45	8	0	100		
Da – pokritizirala je zavarovanje kraja KD in dala pripombe/predloge.	št.	10	9	18	1	0	38	2,26	0,89
	%	26	24	47	3	0	100		
Da – pohvalila je zavarovanje kraja KD in dala pripombe/predloge.	št.	4	6	20	6	2	38	2,89	0,98
	%	11	16	53	16	5	100		

Iz analize je razvidno, da varnostno osebje dobi povratno informacijo o kakovosti zavarovanja kraja kaznivega dejanja v povprečnem obsegu. Razvidno je tudi, da policija ne graja kakovosti zavarovanja ter da je zadovoljna z delom varnostnega osebja. Manjši pretok informacij je razumljiv, ker so kriminalisti pogosto individualisti (Dvoršek, 1998). To se odraža tudi pri manjši interakciji s preostalimi udeleženci v tovrstnih

stom Kolmogorov-Smirnov in Shapiro-Wilkovim testom). Histogrami ter merili asimetričnosti in sploščenosti (tabela 7) ponovno izražajo normalno porazdelitev, test Kolmogorov-Smirnova in Shapiro-Wilkov test pa je ne potrđita. Tudi boxplot (slika 2) kaže normalno porazdelitev le pri odgovorih na prvo trditev.

Tabela 7: Asimetričnost in sploščenost pri odgovorih na vprašanje »Ali je policija kdaj komentirala kakovost zavarovanja kraja dejanja?«

	n	M	SD	Asimetričnost		Sploščenost	
				Koeficient	SD	Koeficient	SD
Da – pohvalila je zavarovanje kraja KD.	38	3,03	,97	–,06	,38	–,31	,75
Da – pokritizirala je zavarovanje kraja KD.	38	2,39	,92	–,23	,38	–,88	,75
Da – pokritizirala je zavarovanje kraja KD in dala pripombe/predloge.	38	2,26	,89	–,32	,38	–1,25	,75
Da – pohvalila je zavarovanje kraja KD in dala pripombe/predloge.	38	2,89	,98	–,14	,38	,30	,75

Slika 2: Distribucija odgovorov na vprašanje »Ali je policija kdaj komentirala kakovost zavarovanja kraja dejanja?«

Zanimalo nas je, ali na mnenje varnostnega osebja o njihovi vlogi pri preiskovanju kaznivih dejanj in o kompetencah za ustrezno zavarovanje kraja dejanja vplivajo kakšni dejavniki. Ker navedeni testi in vpogledi v podatke ne izražajo normalne porazdelitve in ker literatura odsvetuje uporabo Pearsonovega koeficienta za analizo dogovorov, pridobljenih

z Likertovo lestvico, smo za testiranje uporabili Spearmanov test korelacij. Izvedli smo več testov korelacij, ampak le pri enem so se nakazale statistične značilnosti. Zaradi prostorskih omejitev vse statistično neznačilne teste kombinacij korelacij samo povzemamo v tabeli 8.

Tabela 8: Korelacije in krostabulacije (Spearmanov test korelacij)

Trditve/vloga	Dejavnik	Rezultati
Trditve o vlogi zasebnovarnostnega osebja pri preiskovanju kaznivih dejanj (KD) in zavarovanju kraja dejanja (glej tabelo 3)	Kako pogosto varnostniki obveščajo policijo o kaznivem dejanju in zavarovanju kraja kaznivega dejanja (glej tabelo 2)	Statistično neznačilni ($p > 0,05$)
Trditve o vlogi zasebnovarnostnega osebja pri preiskovanju kaznivih dejanj (KD) in zavarovanju kraja dejanja (glej tabelo 3)	Koliko časa je anketirani že zaposlen v zasebnovarnostni dejavnosti (glej tabelo 1)	Statistično neznačilni ($p > 0,05$)
Trditve o vlogi zasebnovarnostnega osebja pri preiskovanju kaznivih dejanj (KD) in zavarovanju kraja dejanja (glej tabelo 3)	Koliko časa anketirani že opravlja vlogo varnostnega menedžerja (glej tabelo 1)	Statistično neznačilni ($p > 0,05$)
Trditve o vlogi zasebnovarnostnega osebja pri preiskovanju kaznivih dejanj (KD) in zavarovanju kraja dejanja (glej tabelo 3)	Na katerem območju delujejo (glej tabelo 1)	Statistično neznačilni ($p > 0,05$)
Trditve o vlogi zasebnovarnostnega osebja pri preiskovanju kaznivih dejanj (KD) in zavarovanju kraja dejanja (glej tabelo 3)	V katerih organizacijskih oblikah izvajajo naloge zasebnega varovanja (glej tabelo 1)	Statistično neznačilni ($p > 0,05$)
Trditve o vlogi zasebnovarnostnega osebja pri preiskovanju kaznivih dejanj (KD) in zavarovanju kraja dejanja (glej tabelo 3)	Komentiranje policije o kakovosti zavarovanja kraja KD (glej tabelo 6)	Statistično neznačilni ($p > 0,05$)

Edina statistično značilna ugotovitev je bila primerjava trditve *Varnostnik lahko s svojo prisotnostjo/ravnanjem na kraju KD zaradi pomanjkanja znanja o kriminalistiki in delu policije naredi veliko škode* (tabela 3) in velikosti, torej *klasifikacije družbe glede na povprečno število delavcev v poslovnem letu* (tabela 2), kjer je pri $p < 0,05$ nakazana korelacija $r = -0,317$. Rezultate lahko pripišemo dejstvu, da večja zasebnovarnostna podjetja ponujajo svoje storitve več poslovnim subjektom, ki so pogosteje oškodovanci kaznivih dejanj (npr. trgovine, banke ipd.) oziroma imajo več strank, njihova interakcija s policijo pa je zaradi prenosa informacij pri kaznivih dejanjih posledično pogostejša. To vpliva tudi na mnenje varnostnega osebja o kompetencah, percepciji in njihovi vlogi pri preiskovanju kaznivih dejanj.

Celostno gledano, ugotovitve naše študije niso presenetljive, saj izražajo raznolikost (samo)percepcije dela in vloge zasebnovarnostnega osebja pri zagotavljanju varnosti in preiskovanju kaznivih dejanj. Na ugotovitve je vplivala tudi majhnost vzorca, kar pomeni, da morebitne ponovitvene študije zahtevajo spremembo pri raziskovalnem pristopu.

4 Razprava in sklep

Zasebnovarnostno osebje lahko z ustreznim pristopom in strokovnim zavarovanjem kraja dejanja bistveno pripomore k uspešno opravljenemu ogledu kraja dejanja, vsekakor pa je njegovo znanje o kriminalistiki preskopo, da bi se od njega pričakoval ustrežnejši odziv pri zaznavi kaznivega dejanja in zavarovanju kraja dejanja. Kriminalistične vsebine so vsekakor dobrodošle za lažje razumevanje njegove vloge pri zavarovanju kraja dejanja ter posledično uspešnejše nadaljnje delo kriminalističnih tehnikov.

Raziskava kaže mnenje varnostnih menedžerjev, da je zasebnovarnostno osebje dovolj kompetentno za ustrezno zavarovanje kraja dejanja. Prav tako ni zaznati kritik policije glede nekakovostnih zavarovanj kraja dejanja. Zato menimo, da je pri usposabljanju varnostnega osebja treba obdržati (če ne celo povečati) vsebine kriminalistike. Na to je opozarjal že Mikuš (1998).

Za zasebnovarnostno osebje je ključno, da ko je pričal kaznivega dejanja oziroma njegovih posledic, ve, kako pravilno pristopiti h kraju dejanja, kdaj ga spreminjati ter kako ga pravilno zavarovati. Vse to s praktičnega vidika predstavljajo primeri dobre prakse. Kriminalisti in kriminalistični tehniki bi morali izpostaviti najpogostejše napake varnostnega osebja in jim predstaviti pravilen oziroma boljši pristop in način zavarovanja kraja dejanja. Kot smo ugotovili, policija ne beleži, kdo je primarno zavaroval kraj dejanja in ali je bil kraj

ustrezno zavarovan, a bi bile takšne informacije ali analize najpogostejših napak in dobrih praks¹³ uporabne pri izobraževanju policistov in varnostnega osebja. Pri tem opozarjamo, da mora biti dialog podajanja in sprejemanja informacij ustrezen, da ne prihaja do nepotrebnih zamer. Potencial za ustrezno izboljšavo situacije prinaša dejstvo, da med varnostno osebje vstopajo tudi nekdanji policisti (Nalla et al., 2009; Sotlar in Meško, 2009). Dobro bi bilo raziskati, ali morebiti to dejstvo, poleg kakovostnega izobraževanja, pojasni, zakaj je zavarovanje kraja dejanja že zdaj pogosto ustrezno opravljeno in zakaj policija ne daje kritik. Razumljivo je, da se le povečano znanje o kriminalistiki ne bo kazalo v več ohranjenih sledovih na kraju (ali bolje zaznanih značilnostih storilca), lahko pa vpliva na spremembo kognitivnega dojetja kraja in situacij, nekakšno povečano pozornost varnostnega osebja na ključne segmente zavarovanja kraja in na samo pomnjenje značilnosti storilcev. Situacijo bi lahko izboljšali z uporabo telesnih kamer, ki bi jih varnostniki nosili na intervencijah. Razumljivo je, da do sprememb v delovanju obeh udeležencev ne bo prišlo zlahka, saj gre za kompleksne organizacijske organizme. Vpeljevanje sprememb v organizacijah ni vedno preprosto (Vrhovec, Hovelja, Vavpotič in Krisper, 2015), čeprav se zdi, da je zasebnovarnostna industrija odprta za tehnološke novitete (Sotlar, 2007).

Spodbudno je, da si zaposleni v zasebnovarnostni stroki želijo več izobraževanj in usposabljanj (Klisura, 2016; Makše in Čas, 2009; Trstenjak, 2017), kar bi bilo smiselno izkoristiti tudi za izobraževanje o kriminalističnih prvinah. Potrebne so nadaljnje raziskave o vlogi varnostnega osebja pri preiskovanju kaznivih dejanj. Svetujemo, da se uporabita metoda fokusnih skupin in metoda čistega osredotočenja na vlogo zasebnovarnostnega osebja pri preiskovanju kaznivih dejanj, saj se to zaradi številnih problematik zasebnega varovanja z uporabo (pre)splošnih vprašalnikov pogosto zanemarja.

Zavedati se je treba, da zasebnovarnostno osebje ni dnevno izpostavljeno zaznavi kaznivih dejanj, pri katerih bo treba opravljati ogled kraja, in si s svojimi izkušnjami ne more preveč pomagati. Kljub temu pa se lahko znajde v situaciji, pri kateri bo njegova vloga ključna za razjasnitev vseh dejstev o dogajanju na kraju kaznivega dejanja, zato ga je treba čim bolj pripraviti na takšne dogodke.

¹³ Gre za raziskovalne študije po zgledu Mavra (1981) ali Wyatta (2014) oziroma Williamsa (2004), ki so raziskovali dobre prakse, količino pridobljenih sledi, kognitivne in tehnične značilnosti delovanja na kraju dejanja ter nekatere organizacijske značilnosti za ogled odgovornih organizacij. Nedvomno slovenska policija že izvaja tovrstne analize in prenos znanja na letnih usposabljanjih, dobro pa bi bilo, če bi del obravnavanega znanja periodično, strnjeno in z ustrezno stopnjo varovanja osebnih podatkov predali tudi drugi strokovni javnosti.

Literatura

- Bele, I. (1997). Odgovornost za kazniva dejanja, storjena pri zasebnem varovanju. V A. Anžič, B. Virjent in M. Djurič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: dileme in perspektive: zbornik posveta, Portorož, oktober 1997* (str. 87–95). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Bele, I. (1998). Poklic zasebnega varovanja in kazenskoopravna odgovornost. V A. Anžič, B. Virjent in M. Djurič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: novi izzivi: zbornik posveta, Portorož, oktober 1998* (str. 45–56). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Bryant, R. P. (2010). Theories of criminal investigation. V S. Tong, R. P. Bryant in M. A. H. Horvath (ur.), *Understanding criminal investigation* (str. 13–33). Oxford: Wiley-Blackwell.
- Burney, I. in Pemberton, N. (2013). Making space for criminalistics: Hans Gross and fin-de-siècle CSI. *Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*, 44(1), 16–25.
- Center RS za poklicno izobraževanje. (2017). *Srednje strokovno izobraževanje*. Pridobljeno na <http://www.cpi.si/srednje-strokovno-izobrazevanje.aspx#Tehnikvarovanja>
- Čas, T. (2010). *Zasebno varovanje in nekatere druge oblike nedržavnega varovanja*. Ljubljana: Čas – Zasebna šola za varnostno izobraževanje.
- Dvoršek, A. (1998). Zasebna varnost in policija – kriminalistično strateški vidik. V A. Anžič, B. Virjent in M. Djurič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: novi izzivi: zbornik posveta, Portorož, oktober 1998* (str. 115–121). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Dvoršek, A. (2003). *Kriminalistična metodika*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
- Eman, K., Meško, G., Dobovšek, B. in Sotlar, A. (2013). Environmental crime and green criminology in South Eastern Europe – practice and research. *Crime, Law and Social Change*, 59(3), 341–358.
- Forest, P. D. (2004). Crime Scene Investigation. V L. Sullivan, M. Rosen, D. Schulz in M. Haberfeld, (ur.), *Encyclopedia of law enforcement* (Vol. 1). (str. 111–116). Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
- Frangž, D. in Maver, A. (2013). The particularities in proving child sexual abuse. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 64(3), 256–266.
- Gardner, R. M. in Bevel, T. (2009). *Practical crime scene analysis and reconstruction*. Boca Raton: CRC Press.
- Lofstrand, C. H., Loftus, B. in Loader, I. (2016). Doing 'dirty work': Stigma and esteem in the private security industry. *European Journal of Criminology*, 13(3), 297–314.
- Houck, M. M. in Siegel, J. A. (2015). *Fundamentals of forensic science* (3rd ed.). Amsterdam; Boston: Elsevier Academic Press.
- Johnston, L. (1992). *The rebirth of private policing*. London; New York: Routledge.
- Kassin, S. M., Kukucka, J., Lawson, V. Z. in DeCarlo, J. (2017). Police reports of mock suspect interrogations: A test of accuracy and perception. *Law and Human Behavior*, 41(3), 230.
- Klisura, V. (2016). *Analiza izvedbe, rezultatov in kakovosti usposabljanja varnostnikov v Kompetenčnem centru ter analiza zadovoljstva varnostnikov s svojim delom* (Magistrska naloga). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Kronika. (2017a). *Sintalček: interni časopis koncerna Sintal*, 76, 18.
- Kronika. (2017b). *Sintalček: interni časopis koncerna Sintal*, 75, 18.
- Kronika tromesečja. (2015). *Varnostnik: revija Poslovnega sistema Varnost Maribor*, 60, 21.
- Kronika tromesečja. (2016). *Varnostnik: revija Poslovnega sistema Varnost Maribor*, 63, 21.
- Kronika tromesečja. (2017). *Varnostnik: revija Poslovnega sistema Varnost Maribor*, 64, 33.
- Lobnikar, B., Prisljan, K. in Modic, M. (2016). Merjenje uspešnosti implementacije policijskega dela v skupnosti v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(2), 89–110.
- Lukač, V. (2015). *Varnostni menedžer/varnostna menedžerka. Učno gradivo za strokovno usposabljanje in izpopolnjevanje*. Maribor: Varnost Maribor.
- Magnussen, S., Melinder, A., Stridbeck, U. in Raja, A. Q. (2010). Beliefs about factors affecting the Reliability of eyewitness testimony: A Comparison of judges, jurors and the general public. *Applied Cognitive Psychology*, 24(1), 122–133.
- Makše, K. in Čas, T. (2009). Varnostnik – poklic ali zgolj izhod v sili. V T. Pavšič Mrevlje (ur.), *Varstvoslovje med teorijo in praksi: zbornik prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Maver, D. (1981). Nekatera sporna vprašanja v zvezi z ogledom. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 32(1), 13–24.
- Maver et al., D. (2004). *Kriminalistika: uvod, taktika, tehnika*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Meško, G., Lobnikar, B., Jere, M. in Sotlar, A. (2013). Recent developments of policing in Slovenia. V G. Meško, C. B. Fields, B. Lobnikar in A. Sotlar (ur.), *Handbook on Policing in Central and Eastern Europe* (str. 263–286). New York: Springer New York.
- Meško, G., Nalla, M. K. in Sotlar, A. (2005). Policisti in zasebni varnostniki - veliki in mali bratje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(2), 147–162.
- Mikuš, D. (1998). Delovna mesta in oblike dejavnosti v zasebnem varovanju. V A. Anžič, B. Virjent in M. Djurič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: novi izzivi* (str. 221–238). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS (MIZŠ RS). (2017). *Srednješolski izobraževalni program tehnik varovanja – posebni del*. Pridobljeno na http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2017/programi/Ssi/tehnika_varovanja/posebniidel.htm
- Modic, M., Lobnikar, B. in Dvojmč, M. (2014). Policijska dejavnost v Sloveniji : analiza procesov transformacije, pluralizacije in privatizacije. *Varstvoslovje*, 16(3), 217–241.
- Morgan, G. A., Leech, N. L., Gloeckner, G. W., Barrett, K. C., Clay, J. N., Jensen, L. in Quick, D. (2004). *SPSS for introductory statistics: Use and interpretation* (2nd ed.). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Pavšič Mrevlje, T. (2013). Delovne situacije in posttravmatska simptomatika pri kriminalističnih tehnikih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 64(1), 74–84.
- Munda, A. (1951). *Uvod v kriminalistiko*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Nalla, M., Madan, M. in Meško, G. (2009). The role of perceived relationships between Slovenian police officers vis-a-vis private security personnel in predicting job satisfaction. *Varstvoslovje*, 11(2), 329–344.
- Newburn, T. in Reiner, R. (2012). Policing and the police. V M. Maguire, R. Morgan in R. Reiner (ur.), *The Oxford Handbook of Criminology* (str. 806–837). Oxford: Oxford University Press.
- Pravilnik o izvajanju Zakona o zasebnem varovanju. (2011). *Uradni list RS*, (100/11).
- Rojs, B. (2013). Policija in zasebno varovanje – partnerja ali konkurenta? *Varnost*, 61(1), 30–32.

41. Smith, P. A., Baber, C., Hunter, J. in Butler, M. (2008). Measuring team skills in crime scene investigation: Exploring ad hoc teams. *Ergonomics*, 51(10), 1463–1488.
42. Sollie, H., Kop, N. in Euwema, M. C. (2017). Mental resilience of crime scene investigators: How Police officers perceive and cope with the impact of demanding work situations. *Criminal Justice and Behavior*, 44(12), 1580–1603.
43. Sotlar, A. (2007). *Policija in zasebnovarnostna podjetja v procesu zagotavljanja notranje varnosti Republike Slovenije* (Doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
44. Sotlar, A. in Meško, G. (2009). The relationship between the public and private security sectors in Slovenia: From coexistence towards partnership. *Varstvoslovje*, 11(2), 269–285.
45. Trstenjak, S. (2017). Strokovna usposobljenost zasebnovarnostnega osebja ter sodelovanje s policijo pri zagotavljanju varnosti v Republiki Sloveniji. *Varstvoslovje*, 19(1), 58–79.
46. Vavpotič, M. (2013). *Stališča zasebnega varnostnega osebja do dela policistk in policistov in njihovega odnosa do varnostnega osebja v Sloveniji* (Magistrska naloga). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
47. Vavpotič, M. in Čas, T. (2014). Stališča zasebnega varnostnega osebja do nosilcev javne varnosti. V B. Flander, I. Areh in M. Modic (ur.), *Zbornik prispevkov: 15. slovenski dnevi varstvoslovja* (Elektronski vir). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
48. Verdel Kokol, V. (2015). Osebni dokazi v sodni praksi. V D. Frangež in B. Slak (ur.), *Osebni dokazi v teoriji in praksi* (str. 93–108). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
49. Vrhovec, S. L. R., Hovelja, T., Vavpotič, D. in Krisper, M. (2015). Diagnosing organizational risks in software projects: Stakeholder resistance. *International Journal of Project Management*, 33(6), 1262–1273.
50. Williams, R. (2004). *The management of crime scene examination in relation to the investigation of burglary and vehicle crime*. London: Home Office.
51. Wise, R. A., Pawlenko, N. B., Safer, M. A. in Meyer, D. (2009). What US prosecutors and defence attorneys know and believe about eyewitness testimony. *Applied Cognitive Psychology*, 23(9), 1266–1281.
52. Wyatt, D. (2014). Practising crime scene investigation: trace and contamination in routine work. *Policing and Society*, 24(4), 443–458.
53. Zakon o zasebnem varovanju (ZZasV-1). (2011). *Uradni list RS*, (17/11).

Competences of Private Security Personnel for Securing Crime Scenes: The View of Security Managers

Boštjan Slak, M.A., Assistant, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia.
E-mail: bostjan.slak@fvv.uni-mb.si

Sara Trstenjak, M.A., Teacher of expert-theoretical subjects on the educational program – Security Technician,
School Center Ljubljana, Slovenia. E-mail: sara.trstenjak@scslj.si

Due to the nature of their work, private security personnel are likely to be among the first to detect an incident, arrive at the crime scene, and even come in contact with the perpetrator(s) of the criminal offence. In such situations, they are required to carry out necessary procedures, which may include reporting the crime, apprehending the perpetrator(s), and properly securing the crime scene. In this paper, we focus on the latter aspect. Using an online questionnaire, we surveyed a group of security managers to self-evaluate security personnel competencies in securing crime scenes, while also inquiring how they perceive the role of security personnel in investigating criminal offenses. The results indicate that security managers assess the role of security personnel in the initial stages of criminal investigations as potentially important. They are aware of the importance of adequately securing a crime scene with a positive view of their competence to do so. It is encouraging that they also recognize the need for further education in this area. Based on the findings, it would be worthwhile to also examine the actual level of professionalism with which crime scenes are secured and investigated. In cases when security personnel are the ones securing the crime scene, feedback from the police regarding the quality of their work would be very beneficial for improving existing practices.

Keywords: securing the crime scene, security personnel, competences

UDC: 351.746.2+343.98